

Adelsö Hembygdslag

Verksamhetsberättelse för Adelsö Hembygdslag för år 2016

Styrelsen har under året bestått av

Ordförande	Lars Skedinger
Vice ordförande	Agneta Collberg
Kassör	Kjell Björk
Sekreterare	Siri Lundmark
Ledamöter	Christina Qviberg Per Lundstedt Maya Bergqvist
Suppleanter	Berit Dreyfert Raymond Larsson Anders Ellström Stefan Qviberg
Hedersledamot	K V Jacobson

Övriga poster och uppdrag inom Adelsö Hembygdslag

Revisorer	Seth Björk Eva Holmberg
Revisorssuppleanter	Madeleine (Lene) Wallin Eva Wiklund
Valberedning	Anders Sahlén (sammanställande) Jan Gertz Jan Bystedt

Kontaktperson gentemot Adelsö föreningsråd Lars Skedinger

Reparation och underhåll av byggnader Per Lundstedt (sammanställande), Raymond Larsson, utanför styrelsen Mats Lundgren och Gunnar Axe

Museikommittén Per Lundstedt

Programkommittén Lars Skedinger (sammanställande), Agneta Collberg, Stintan Qviberg

Dokumentationskommittén

- **Dokumentationsgrupp** KV Jacobson, Lars Skedinger
- **Mediagrupp/ digitala medier** Agneta Collberg, Lars Skedinger

Arkivkommittén Lars Skedinger (sammanställande), KV Jacobson, Agneta Collberg, Stefan Qviberg

Infogrupp byggnader Stintan Qviberg (sammanställande), Lars Skedinger, Per Lundstedt, Agneta Collberg

Brickgruppen Agneta Collberg (sammanställande), Maya Bergqvist, Stintan Qviberg, Berit Dreyfert, Siri Lundmark

Bagarstugan och bakningsdagar Agneta Collberg

Örtagården och bvisningskupa Siri Lundmark, Maya Bergqvist

Hembygdsgagen, kontakten med olika deltagare Anders Ellström

Hembygdsgagen utställning konstnärer Anders Ellström. Utställning jubileum Lars Skedinger, Stefan Qviberg

Hemsidesansvarig Göran Lindblad

Stugfogde Stintan Qviberg (koordinerande) utanför styrelsen Mats Lundgren som ansvarar för avläsning av el. på övervåningen i Uppgården

Medlemmar

Antalet betalande medlemmar var 115. Medlemsavgiften för år 2016 var 100 kr. Föreningen har en hedersmedlem Johan af Klint.

Möten

Årsmötet hölls söndagen den 21 februari 2016 i Hembygdsgården. Protokollet finns att läsa på Hembygdslagets hemsida. Efter det formella årsmötet höll Jan Malmstedt ett uppskattat föredrag om ”Torparliv på Adelsö”.

Styrelsemöten. Styrelsen har under året haft 10 protokollförda sammanträden. Protokollen återfinns på Hembygdslagets hemsida.

Stöd och bidrag

Från Ekerö kommun har Adelsö Hembygdslag erhållit verksamhetsbidrag på 4.500 kr för år 2016.

Studieverksamhet har skett i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan varifrån Hembygdslaget fått 2.400 kr i bidrag.

Aktiviteter och arrangemang

Torparliv på Ekerö

I anslutning till årsmötet söndagen den 21 februari berättade Jan Malmstedt om torparliv på Ekerö.

Jan Malmstedt var en kort tid fritidsboende i Hallsta på Adelsö på 70-talet, men är sedan 1983 fritidstorpä på Ekerö och torpet Lillskog, tidigare under Stafund. Jan har samlat ett digert källmaterial om torparnas villkor. Järnåldersbyarna Trönninge, Tälleby och Staff upplöstes i slutet av 1600-talet och lades under adelsgodset och säteriet Stafund. Byborna spreds över ägorna och blev torpare. Torparna betalade sin hyra med dagsverken på godset. Både torpare och bönder kunde ha tjänstefolk och ”inhyses” även om bönder hade tre gånger så många. Jan har dokumenterat sin forskning i boken ”Torparliv på Ekerö” och har även författat boken ”Ekeröhistorier”

Deltagarantal: 29 personer.

Adelsö Hembygdslag

Stenmurar

Torsdagen den 3 mars kom Joakim Lilja och berättade om stenmurar. Joakim Lilja är lärare på Institutionen för Kulturvård, vilken är knuten till Göteborgs Universitet. Han är också författare till "Handbok i kallmurning", som visar hur man konstruerar gamla stenkonstruktioner från natursten som t ex stenmurar, broar, jordkällare mm. Vackra bilder visade resultatet av kallmurningen och instruktiva bilder visade hur arbetet genomfördes.

Adelsö har en vacker stenmur utefter Adelsö Ringväg, vilken delvis har raserats och som vi är angelägna om att få återställd. Kontakter med Trafikverket i denna fråga presenterades av Gordon Rönnberg.

Deltagarantal: 34 personer.

Sättra –historien om byn

Torsdagen den 10 mars berättade Lennart Rydberg om Sättra under 600 år. Första kända omnämnande av Sättra finns i ett pergamentsbrev från år 1449. Gården tillhörde Tofta rättardöme. På 1500-talet var gården uppdelad på 2 torp. På 1600-talet ägdes den mindre gården av Johan Skytte och den större förlänades på livstid till drottning Christinas amma, Anna von der Linde. Under Karl XI:s reduktion drogs båda gårdarna in till kronan. Åbor/landbor brukade jorden under 1700-talet. Hela Sättra såldes 1772 till Cornetten Strömhielm men skatterätten till löjnant Hoffman. Sockerbruksägaren Elias Brandel tog över 1781 och hans hustru Anna Maria och drevs av drängar. Mindre segelfartyg och en storbåt tillhörde gården. Sättra såldes 1845 till förre nämndemannen Johan Ersson och 1861 till familjen Wallöf och 1866 till ångbåtsbefälhavaren kapten Andersson. År 1909 kom Kihlqvist och startade barnkoloni 1911 och Sättra hushållsskola. 1946 tog Stockholms stad över och landstinget blev sysselsättningshem för psykiskt handikappade. 1971 fortsatte Ekerö kommun dagverksamheten men sålde Sättra år 2002 till Fastighets AB Bjöckfjärden.

Deltagarantal: 34 personer.

Baka i stenugn

Vårens bakaingsdagar hölls under ledning av Agneta Collbergs i bagarstugan lördagen den 2 april och söndagen den 3 april. Sammanlagt deltog 16 kvinnor och 6 män.

Vandringsdagen

Adelsö vandringsdag arrangerades traditionsenligt av Adelsö Föreningsråd på Kristi Himmelsdag som 2016 inföll den 5 maj. Hembygdslaget bjöd som sig bör på mjöd och saft vid Kunsta gravfält genom Siri Lundmarks försorg. Cirka 250 personer passerade i det fina vädret.

Fågelskådning vid Hovgårdsviken

Lördagen den 7 maj fick vi återigen chansen att bekanta oss med vårens fåglar under Björn Lindblads ledning. Cirka 25 fågelarter identifierades och speciellt intressant var att få se en havsörn sväva över viken.

Deltagarantal: 15 personer.

Adelsö Hembygdslag

Smyckning av Finnhagskällan inför Trefaldighet

Torsdagen den 12 maj samlades vi vid Finnhagskällan för smyckning.

Agneta Collberg berättade om källan som rann mot norr och som därigenom tillskrivits välgörande egenskaper och som varit en samlingspunkt vid Trefaldighet under mycket lång tid. Vi smakade på det friska vattnet och fann att det smakade gott. Sedan smyckade vi källan inför Trefaldighet med kvistar och blommor enligt Agnetas anvisningar.

Eva Udd gjorde sammankomsten extra njutbar och festlig genom att framföra två sånger från Almquists Songes.

Deltagarantal: 18 personer.

Forskningshistorik kring Birka/Hovgården

Lördagen den 14 maj höll Björn Ambrosiani ett föredrag om historiken kring Birka/Hovgården. Birka nämns första gången år 870 i Vita Angarii och återberättas av Adam av Bremen år 1070. Hadorph var den första att undersöka Björkörätten. Man var osäker på var Björkö låg eftersom man då inte kände till landhöjningen från inlandsisen! Alexander Seton var den förste att göra arkeologiska undersökningar på Björkö på 1820-talet. Mellan 1871-1881 genomförde Hjalmar Stolpe systematiska utgrävningar men hans dokumentation blev långt senare känd genom en släkting. Först då kom kunskapen till historiska museet. Nya utgrävningar har utförts från 1969 fram till nu.

Björn Ambrosiani redogjorde också för sina nya rön om brister i Tordemans beskrivning av hur Alsnöhus lär ha sett ut och som han nu publicerat.

Deltagarantal: 28 personer.

Hembygdsgdagen – tema ”Hembygdsrörelsens historik”

Hembygdsgdagen 2016 arrangerades söndagen den 14 augusti och inleddes med att Hembygdslagets ordförande hälsade alla välkomna.

Adelsö Blåsare och Ö-laget från Ekerö stod för den musikaliska underhållningen. Marknadsstånd med lokala produkter, utställning av lokala konstnärer, barn- och vuxenlotterier samt bakning av tunnbröd i bagarstugans stenugn, ponnyridning och hundshow erbjöds enligt tradition. Utöver detta visades beridet bågskytte och öns brandbil samt en utställning med temat ”Hembygdsrörelsens historik och speciellt Adelsös hembygdsrörelsens historik med anledning av 100-årsjubileet av Sveriges Hembygdsförbunds bildande. Café Hovgården stod för servering av kaffe/te med bröd och lättare lunchmål. Uppskattningsvis deltog cirka 400 personer.

Hembygdens år på Ekebyhovs slott

Med anledning av hembygdsrörelsens 100-års jubileum arrangerade de 7 hembygdsföreningarna i Ekerö kommun ett gemensamt program på Ekebyhovs slott den 17-18 september kl 12-16. Uppskattningsvis hade vi 300 besökare per dag.

Varje förening hade en egen monter och utställning för att presentera sin verksamhet. I Adelsös montern deltog följande personer från Adelsö Hembygdslag Kjell Björk, Maya Bergquist, Berit Dreyfert, Agneta Collberg och Lars och Maria Skedinger.

Dag 1: Kommunfullmäktiges ordförande Inger Linge invigningstalade, hembygdskonsulent Kjell Nilsson berättade om ”Hembygdsrörelsens 100 år – historia och framtid”, Adelsö Blåsare underhöll publiken med medryckande toner och docent Bo Petré berättade om utgrävningar på Lovö.

Adelsö Hembygdslag

Dag 2: Fd borgarrådet Lennart Rydberg kåserade och visade bilder om 100 år med ångbåtar till Mäläröarna, Ölaget bjöd på folkmusik och Thomas Jacobsén visade film om Ekerö och Munsö hembygd. Båda dagarna serverades kaffe/te med hembakat bröd i caféet och i parken demonstrerades äldre färdigheter. T ex visade Maya Bergquist äppelsvarvning och hur man ”slyngar snoddar”.

Dendrokronologi i teori och praktik. Åldersbestämning av äldre hus

Torsdagen den 6 oktober. Hans Linderson från ”Nationella laboratoriet för vedanatomi och dendrokronologi” vid Lunds universitet berättade om hur man åldersbestämmer ved med hjälp av årsringar. I ett tvärsnitt av ett träd kan man se hur trädet byggts upp av bark, cambium, splintved och kärnved. I splintveden sker tillväxten och näringsförsörjningen. I historieböckerna stod det att man vid nödår blandade bark i brödet. Det var dock cambium, den mest näringsrika bruna substansen just innanför barken, man använde. Skall man skall lyckas med en exakt datering så måste den yttersta årsringen just innanför barken vara bevarad. Man har då en sk vankant. Varje årsring har tidig och sen tillväxt, vilket gör att man kan avläsa ifall trädet är avverkat på sommar- eller vinterhalvåret. Tillväxten beror av ålder, ljus, temperatur, nederbörd, vind, näringstillgång och skador. Genom att ta prover från periferi till centrum kan man klara ut hur gammalt trädet var vid avverkningen. Genom att jämföra prover från olika tider kan man med statistiska metoder bygga upp en referensmodell för olika träslag. Med dagens referensmodell kan man också bestämma geografisk plats där virket är taget, vilket är intressant t ex vid bestämning av varifrån vrakdelar kommer eller när en skada skett.

Deltagarantal: 19 personer.

Baka i stenugn

Höstens bakningsdagar hölls under ledning av Agneta Collbergs i bagarstugan lördagen den 8 oktober och söndagen den 9 oktober. Sammanlagt deltog 19 kvinnor.

Film om Ekerö och Munsö hembygd

Torsdagen den 13 oktober kåserade Thomas Jalcobsén från Ekerö-Munsö hembygdsförening och visade film. Svart-vit talfilm om ”Gisle i Tryninge” från 1957 berättar Ekerö historia med utgångspunkt från 1100-tals bonden Gisle, som blickar bakåt och framåt i tiden. Mycket välavvägd tidsresa från Helgös tidiga fornfynd på 500-talet och Tryninges runsten på 1000-talet till uppkomsten av de större gårdarna på Ekerö-Munsö. Färgfilm utan tal från 1955 om konfirmation och skolresa till Dalarna. Film där Allan Fridén berättar om filmernas tillkomst genom donation av en filmkamera på 1950-talet. Film om hur isen hanterades för att bevara kylmöjligheter före kylskåpets tid och som visade vilket tungt och krävande arbete isarbetarna hade det.

Deltagarantal: 15 personer.

Historiska kartor

Torsdagen den 27 oktober berättade Tommy Eklund från Lantmäteriet i Gävle om historiska kartor.

Lantmäteriet har anor sedan medeltiden. År 2008 blev Lantmäteriet en myndighet med säte i Gävle och med 21 lokalkontor. I Gävle finns en enhet för historiska kartor. Gå in på web-platsen www.historiskakartor.lantmateriet.se och ladda ner bildvisningsprogrammet DjVu.

Om Du är intresserad av kartor på Adelsö, gör enligt följande: Använd avancerad sökning och välj lantmäterimyndighetens arkiv. Välj län Uppland och klicka på Socken Adelsö och därefter önskad trakt t ex Hanmora. För ytterligare funktioner finns en handledning på 17 sidor och

Adelsö Hembygdslag

en snabbguide på 2 sidor. Tjänsten är gratis. Vill man ha bästa upplösning så kan man beställa kopior från Lantmäteriet.

Deltagarantal: 24 personer.

Ljusstöpning inför Allhelgona-helgen

Torsdagen den 10 november var det ljusstöpning under ledning av Agneta Collberg och Maya Bergqvist. Mycket uppskattat av de närvarande.

Deltagarantal: 5 kvinnor.

Jultallrik med underhållning och Adelsöbilder

Den traditionella jultallriken anordnades torsdagen den 24 november i Hembygdsgården. Efter maten underhöll skönsjungande Malin Rickardsdotter Ahlin. Thomas Eriksson ackompanjerade på gitarr. Till kaffet visade Anders Sahlén ett bildspel om Adelsö från vårt omfattande bildarkiv.

Deltagarantal: 53 personer.

Tomteverkstad

Under ledning av Agneta Collberg anordnades lördagen den 3 december årets Tomteverkstad. I Tomteverkstaden tillverkades bl.a. ljuslyktor, grytunderlägg, vetekuddar, tvål, armband, halsband, målade lådor och hjärtan, potatisstickor, fågelmatare, osthyvlar och mycket mer. Agneta hade hjälp av Maya Bergqvist, Emma Nordemo, Matilda Collberg, Lars Skedinger, Per Lundstedt och Siri Lundmark.

Deltagarantal: 28 glada barn mellan 4-16 år med föräldrar.

Hembygdsmuseet Uppgården

Byggnaderna

Renovering av Uppgårdens museum. År 2012 upprättade Stockholms Länsmuseum en vårdnadsplan för Uppgårdens byggnader. Vårdplanen visade bl.a. att Uppgårdens museum var i behov av renovering. En rötskadad stock behövde ersättas och taket tätas. Bidrag söktes 2012, 2013 och 2014. År 2014 beviljades ett bidrag på 90000 kr från Länsstyrelsen i Stockholm för renoveringen. Arbetet var tänkt att starta baserad på en offert från företaget DST. Företaget gick dock i konkurs 2015 efter beviljat bidrag men före start av arbetet. Ny upphandling genomfördes och resulterade i två nya offerter som accepterades – dels från företaget Roslagens Timmerhus AB för rötskadad stock och dels från Eriksson Glasmästeri AB för renovering av tak. Dessa arbeten genomfördes under antikvarisk kontroll av Stockholms Länsmuseum och avslutades under 2015. Renoveringen resulterade i utbytt stock och tätning av tak, utbytta vindbrädor och ny hängränna. På grund av den nya upphandlingen blev arbetet dyrare, men Länsstyrelsen i Stockholm beviljade ett kompletterande bidrag om 29.591 kr efter årsskiftet 2016. *Ur egen kassa har Adelsö Hembygdslag lagt ut 31.696 kr, som Ekerö kommun preliminärt lovat att stå för och 2016-04-11 erhöll Adelsö Hembygdslag resterande belopp, dvs. 31.696 kr från kommunen.*

Adelsö Hembygdslag

Mangårdsbyggnaden. Ny ytterdörr till Uppgården har tillverkats av hembygdslagets egen snickargrupp.

Ommålning av mangårdsbyggnaden och fönster vid Uppgården behöver göras. Offerter inkommit från två företag. Medel är begärda från Ekerö kommun, men inget beslut är ännu fattat. Adelsö Hembygdslag fortsätter att behandla ärendet.

Magasinet. Dendrokronologisk undersökning (åldersbestämning) av magasinet har gjorts. Framkom bl.a. att virket är avverkat under sommaren 1869 och vinterhalvåret 1870/71. Det äldre trädets äldsta uppmätta årsring dateras till år 1703.

Museet. Gaveln till museet har målats med rödfärg.

Bagarstugan. Till bagarstugan har införskaffats galler för brödtork.

Trädgården

Visningskupa med bin. Christer Svanberg och Bengt Haglund har även detta år ordnat och satt upp en visningskupa med bin i närheten av Örtagården.

Örtagården har kompletterats med växter inköpta från Gustavshills handelsträdgård, Färingsö.

Nya **grindstolpar** har ordnats. De gamla grindstolparna av trä har ersatts med nya metallstolpar.

Museisamlingarna och arkivet

Arkivarbete. Under året har arkivarbetet i huvudsak inneburit arkivering av dokument för löpande ärenden. Ett omfattande arbete är dock nedlagt på att öka kvaliteten i vårt omfattande bildarkiv.

Övrigt

Gåvor

Hembygdslaget har tacksamt mottagit en gåva från Knut Linderssons dödsbo samt Alice Wallbergs dödsbo på sammanlagt 6.000 kr.

Föredragshållare Joakim Lilja, som talade om stenmurar, skänkte ett antal böcker och DVD till hembygdslaget. Bl.a. "Handbok i kallmurning" förf. Joakim Lilja samt "Timmerbyggnader" förf. Göran Andersson.

Olle Weslien har skänkt en karta över Sättra.

Birgitta Keskiaho skänkte 30 st. hemsydda kassar till hembygdslaget att ha till försäljning under hembygdsdagen. Kassarna fanns även till försäljning vid Ekebyhovsdagarna 17-18 september (vid hembygdsrörelsens 100-års jubileum).

Avtackning. Tidigare kassör Göran Lindblad avtackades av Adelsö Hembygdslag med en gåva. Göran mottog även en hedersnål för sitt långa och gedigna styrelsearbete.

Adelsö Kyrkliga Syförening, har genom Birgitta Lindblads försorg, överlätit vävstugans arkiv och material till Adelsö Hembygdslag.

T-shirts (100 st.) med Adelsö Hembygdslags logotype "hjorten" har tryckts upp. Fanns till försäljning vid hembygdsdagen.

Adelsö Hembygdslag

Tackkort (500 st.) har tryckts upp med bild på Adelsö Hembygdslags logotype "hjorten". Kort kommer att sändas till personer som varit engagerade i hembygdslagets verksamhet som t.ex. marknadsdeltagare och föredragshållare.

Renovering av kallmuren utefter Adelsöringväg. Gordon Rönnerberg är eldsjäl för detta projekt och har kontakt med Trafikverket och Länsstyrelsen. Trafikverket har visat intresse och Gordon fortsätter att följa det hela.

Högtalare och mikrofon har köpts in.

En bricka kommer att tas fram med motiv från Adelsö. En brickgrupp finns som arbetar med projektet.

Adelsö i februari 2017

Lars Skedinger

Agneta Collberg

Maya Bergqvist

Kjell Björk

Per Lundstedt

Stintan Qviberg

Raymond Larsson

Berit Dreyfert

Anders Ellström

KV Jacobson

Stefan Qviberg

Siri Lundmark
